

Opetushallitukselle

Viite: OPH/4/400/2015, 3.12.2015

Asia: Lapsiasiavaltuutetun lausunto ohjeluonnoksesta peruskoulujen, lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten järjestyssääntöjen laatimiseksi

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Lapsiasiavaltuutettu arvioi ohjeluonnosta lapsen oikeuksien yleissopimuksen näkökulmasta.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Opetushallitus on laatinut ohjeen peruskoulujen, lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten järjestyssääntöjen laatimiseksi. Ohjeessa kuvataan muun muassa järjestyssääntöjen suhdetta lainsäädäntöön, järjestyssääntöjen laatimista, sisältöä sekä täytäntöönpanoa ja seurantaa.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus on Suomessa lailla voimaan saatettu, erityinen kaikkia alle 18-vuotiaita koskeva ihmisoikeussopimus. Sopimuksen keskeisinä periaatteina on kaikkien lasten yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys (2 artikla), lapsen oikeus osallisuuteen (12 artikla) ja lapsen edun ensisijaisuus lasta koskevassa päätöksen teossa (3(1) artikla). Lapsella on oikeus täysimääräiseen kehittymiseen (6 artikla) ja erityiseen suojeluun (3(2) artikla). Kaikilla lapsilla on myös oikeus opetukseen (28 artikla) ja Suomi sopimusvaltiona on sitoutunut ryhtymään kaikkiin tarkoituksenmukaisiin toimenpiteisiin taatakseen, että kurinpito kouluissa tapahtuu tavalla, joka on lapsen ihmisarvon mukaista ja sopusoinnussa yleissopimuksen kanssa (28 artiklan 2. kohta). Järjestyssäännöt toteuttavat osaltaan tätä velvoitetta. Siten on välttämätöntä, että järjestyssäännöt varmistavat oppilaiden ihmisoikeuksien toteutumisen kouluympäristössä lapsen oikeuksien sopimuksen määrittämällä tavalla.

Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että Opetushallitus ohjeistaa oppilaitoksia järjestyssääntöjen laatimiseksi. Perusopetuslain (628/1998) 29 §:n mukaan opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Tätä oikeutta edistetään osaltaan järjestyssäännöillä tai muilla järjestysmääräyksillä. Perusopetuslain mukaan opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa tai muussa opetuksen järjestämispäikässä sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä koulu yhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Lapsiasiavaltuutettu korostaa oppilaiden ja huoltajien aktiivista ottamista mukaan järjestyssääntöjen valmisteluun ja jatkuvaan kehittämiseen.

Oppilaitoksella on velvollisuus laatia järjestyssääntöjen tai määräysten lisäksi myös muun muassa tasa-arvosuunnitelma sekä yhdenvertaisuussuunnitelma. Nämä muodostavat yhdessä kokonaisuuden, joilla edistetään koulun ja oppilaiden oppimisympäristön turvallisuutta ja ihmisoikeuksien toteutumista oppilai-

toksissa. Suunnitelmien ja sääntöjen laatiminen on osa ihmisoikeuskasvatusta. Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että näiden suunnitelmien ja sääntöjen laatiminen, täytäntöönpano ja seuranta olisi järkevää toteuttaa myös kokonaisuutena. Tällä varmistettaisiin niiden yhdenmukaisuus ja aukottomuus.

Ohjeluonnoksessa on kuvattu järjestysääntöjen laatimismenettelyä. Kaikilla oppilailla tulee olla mahdollisuus osallistua järjestysääntöjen valmisteluun. Järjestysääntöjen hyväksyminen edellyttää, että oppilaitoksen oppilaskuntaa on kuultu. Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että opetuksen järjestäjä tai oppilaitos huolehtii siitä, että oppilaat osallistuvat tosiasiallisesti järjestysääntöjen laatimiseen ja päivittäiseen. Järjestysääntöjen laatiminen voisi olla esimerkiksi osana opetussuunnitelman mukaista opetusta, jolloin työhön osallistuvat kaikki oppilaat, eikä osallistuminen ole kiinni vain oppilaan omasta kiinnostuneisuudesta tai aktiivisuudesta. Yhtäältä on tärkeää, että järjestysääntöjen laatimiseen osallistuvat myös huoltajat. Kun järjestysääntö on valmisteltu ja sovittu yhteistyössä, tulevat ne myös tunnetuksi ja hyväksytyksi paremmin. Tällä edistetään sekä koulun henkilökunnan että oppilaiden ja perheiden oikeusturvaa.

Lapsiasiavaltuutettu pitää hyvänä, että ohjeluonnoksessa on huomioitu järjestysääntöjen säännöllinen päivittäminen, tiedottaminen ja seuranta. Ohjeluonnoksen lopussa olevassa esimerkkiluettelossa sisältää sääntöjen päivittämisen ja seurannan. Luetteloon olisi hyvä lisätä tiedottamista koskeva kohta. Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa lisäksi, että ohjeluonnoksen perusopetusta koskevan esimerkkiluettelon ollessa kattava, se todennäköisesti otetaan monissa oppilaitoksissa järjestysääntöjen pohjaksi. Esimerkkiluettelon sisältöön on siten syytä kiinnittää erityistä huomiota. Eri oppiasteilla (perusopetus/lukio-opetus/ammattillinen opetus) sääntöjen tarve ja sisältö vaihtelevat. Tarvittaessa lienee mahdollista, että esimerkkiluettelon sijaan ohjeeseen liitettäisiin järjestysääntöjen mallipohjat eri oppiasteille.

Ohjeluonnoksessa on esitetty selkeästi asiakokonaisuuksia, joita järjestysääntöjen tulisi sisältää. Lapsiasiavaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, että ohjeluonnoksessa ja sen sisältämässä esimerkkiluettelossa tulevat kiellot vahvasti esiin. Kiellot luonnollisesti ovat selkeitä tilanteissa, joissa kieltojen rikkomisesta voi olla lain mukaisia seuraamuksia. Lapsiasiavaltuutettu pitäisi kuitenkin parempana, että kieltojen sijaan järjestysäännöissä keskityttäisiin selkeämmin siihen, miten tulee toimia eri tilanteissa ja mikä on sallittua. Jos järjestysääntöihin sisällytetään kieltoja, olisi ne myös jollain tavoin perusteltava. Jos oppilas ei tiedä miksi kiello on annettu, sen noudattamiseen voi olla vaikea sitoutua. Lisäksi on tärkeää, että säännöissä olisi lyhyesti mainittava myös menettelyt, joita noudatetaan, kun sääntöjä rikotaan sekä mahdolliset seuraamukset.

Jyväskylässä 17.12.2015

Tuomas Kurttila
Lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
Lakimies